

УДК 342.9

Владислав Трофімцов,

канд. юрид. наук,
здобувач наукового ступеня докт. юрид. наук
на кафедрі адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності органів внутрішніх справ
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ОРГАНІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті до органів спеціального призначення в системі суб'єктів протидії тероризму в Україні віднесені: Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Акцентовано увагу на тому, що діяльність із протидії тероризму для зазначених органів може бути профільною. На основі чинної правової бази визначена роль органів спеціального призначення в системі суб'єктів протидії тероризму в Україні.

Ключові слова: протидія тероризму, суб'єкт протидії, орган спеціального призначення, нормативно-правовий акт, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Постановка проблеми. Провідну роль у системі суб'єктів протидії тероризму в Україні відіграють органи спеціального призначення. При цьому, як ми зазначали у попередніх наших дослідженнях під час з'ясування сутності системи суб'єктів протидії тероризму в Україні, діяльність із протидії тероризму для органів спеціального призначення може бути профільною (Служба безпеки України та Управління державної охорони України), а також такі органи можуть бути залучені до такої діяльності у випадках, визначених законодавством (Служба зовнішньої розвідки України та Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України).

Стан дослідження. На сторінках правової літератури викладені основні наукові здобутки із досліджуваної тематики таких науковців, як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, А. І. Берлач, І. В. Бойко, М. А. Василенко, В. М. Гаращук, І. П. Голосніченко, В. М. Горшеньов, Р. А. Калюжний, М. В. Коваль, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, Є. А. Лукашова, А. В. Малько, М. А. Матузов, О. В. Негодченко, В. І. Олефір, В. Ф. Опришко, Р. С. Павловський, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов, М. М. Тищенко, В. М. Шаповал, В. К. Шкарупа, О. М. Якуба та інші. Проте актуальним є дослідження ролі та місця вищевказаних органів у системі суб'єктів протидії тероризму, що знаходить своє формулювання у меті даної статті – визна-

чення ролі органів спеціального призначення в системі суб'єктів протидії тероризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта протидії тероризму в Україні визначено в Законі України «Про Службу безпеки України». Зокрема, згідно зі ст. 2 вищевказаного нормативно-правового акта на Службу безпеки України покладається в межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного й оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. Більше того, до завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру й безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління й економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [1]. Як випливає з вищевказаного законодавчого положення, на Службу безпеки України покладається велика кількість завдань, чільне місце серед яких займає протидія тероризму в Україні.

У контексті вищенаведеного слід зазначити, що з аналізу ч. 1 ст. 5 (повноваження суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом) Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [2], ст. 24 і ст. 25 (в яких наводяться повноваження Служби безпеки України) Закону України «Про Службу безпеки України» [1] випливає, що діяльність Служби безпеки України, спрямовану на протидію тероризму в Україні, можна згрупувати за такими напрямками:

1) діяльність, що спрямована на попередження та профілактику терористичної активності;

2) діяльність з координації та взаємодії з іншими суб'єктами протидії тероризму в Україні;

3) діяльність, спрямована на припинення правопорушень у тому числі у сфері тероризму та притягнення винних до відповідальності;

4) діяльність, спрямована на забезпечення законності та недопущення протиправних посягань на інтереси людини та держави.

Розглядаючи роль Служби безпеки України в системі суб'єктів протидії тероризму в Україні, варто звернути увагу на те, що в її складі функціонує постійно діючий орган – Антитерористичний центр, який здійснює координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом у запобіганні терористичним актам щодо державних діячів, критичних об'єктів життєзабезпечення населення, об'єктів підвищеної небезпеки, актам, що загрожують життю та здоров'ю значної кількості людей, та їх припиненні. При цьому шляхом аналізу ст. 7 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [2] та п. 3 Положення «Про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України» [3] уявляється можливим виокремити такі напрями діяльності Антитерористичного центру України як суб'єкта протидії тероризму в Україні:

1) діяльність, спрямована на профілактику, попередження та припинення терористичної активності;

2) діяльність, пов'язана з організаційним та інформаційно-методичним забезпеченням інших суб'єктів протидії тероризму;

3) діяльність, спрямована на вдосконалення нормативно-правового забезпечення протидії тероризму в Україні.

Отже, на підставі вищенаведеного можна дійти висновку, що Служба безпеки України, а також функціонуючий у її складі Антитерористичний центр, як органи спеціального призначення, що безпосередньо здійснюють протидію тероризму в Україні, реалізують напрями діяльності в названій сфері, які можна

об'єднати у відповідні групи: діяльність, що спрямована на попередження, профілактику та припинення терористичної активності; діяльність із координації та взаємодії з іншими суб'єктами протидії тероризму в Україні; діяльність, спрямована на припинення правопорушень у тому числі у сфері тероризму та притягнення винних до відповідальності; діяльність, спрямована на забезпечення законності та недопущення протиправних посягань на інтереси людини та держави; діяльність, пов'язана з організаційним та інформаційно-методичним забезпеченням інших суб'єктів протидії тероризму; діяльність, спрямована на вдосконалення нормативно-правового забезпечення протидії тероризму в Україні.

Наступним органом спеціального призначення – суб'єктом протидії тероризму в Україні – виступає Управління державної охорони України. Зокрема, з аналізу Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» випливає, що Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України, одним з основних завдань якого є здійснення державної охорони. При цьому, згідно зі ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта, державна охорона являє собою систему організаційно-правових, режимних, оперативнорозшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених законодавством [4]. У зв'язку з тим, що тероризм як суспільно-небезпечне діяння, яке полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2], діяльність Управління державної охорони зі здійснення державної охорони, безумовно, може характеризувати даний орган спеціального призначення як суб'єкта протидії тероризму в Україні. При цьому з аналізу ст. ст. 4-7, 9, 12 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [4] випливає, що серед завдань Управління державної охорони як суб'єкта протидії тероризму в Україні слід виокремити такі:

1) здійснення державної охорони щодо органів державної влади України: Президен-

та України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України;

2) забезпечення безпеки та запобігання протиправним посяганням на посадових осіб та членів їхніх сімей за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами – Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Конституційного Суду України, Голови Верховного Суду України, Першого заступника Голови Верховної Ради України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України;

3) охорона об'єктів – будинків, де працюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, споруд і спеціальних транспортних засобів, що перебувають у їх користуванні, інших місць постійного та тимчасового перебування осіб, які охороняються відповідно до законодавства, важливих державних об'єктів і прилеглих до них територій і акваторій, визначених Президентом України;

4) забезпечення, в разі доцільності, безпеки інших осіб – глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, керівників міжнародних організацій, які перебувають в Україні чи перебувають на її території, а також народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, суддів Конституційного Суду України та Верховного Суду України, Голови Національного банку України, Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Розглядаючи Управління державної охорони України як суб'єкта, що здійснює безпосередню боротьбу з тероризмом в Україні, варто зазначити, що в законодавстві [4] закріплено завдання даного органу спеціального призначення з участі в заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. При цьому в ст. 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» зазначено, що Управління державної охорони України здійснює вищенаведену діяльність шляхом:

– узяття участі в операціях із припинення терористичних актів, спрямованих проти посадових осіб та об'єктів, охорону яких доручено підпорядкованим цьому Управлінню підрозділам;

– забезпечення Антитерористичного центру при Службі безпеки України необхідними силами та засобами;

– забезпечення ефективного використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій [4].

Таким чином, Управління державної охорони України як суб'єкт протидії тероризму в Україні здійснює діяльність, спрямовану на здійснення державної охорони визначених у законодавстві органів державної влади, посадових осіб і членів їх сімей, а також об'єктів. При цьому така діяльність полягає в безпосередній участі даного органу в операціях із припинення терористичних актів, а також забезпеченні інших суб'єктів протидії тероризму необхідними силами та засобами й ефективного їх використання.

Окрім вищенаведених, серед органів спеціального призначення – суб'єктів протидії тероризму в Україні – варто виокремити Службу зовнішньої розвідки України. Хоча чинне національне законодавство [2] й відносить вищенаведений орган спеціального призначення до суб'єктів, які не безпосередньо здійснюють протидію тероризму в Україні, а лише можуть залучатися до неї в разі потреби, його діяльність має вагоме значення у сфері, що досліджується. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Службу зовнішньої розвідки України» [5] Служба зовнішньої розвідки України є державним органом, який здійснює розвідувальну діяльність у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній сферах.

У контексті вищенаведеного слід зазначити, що згідно зі ст. 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» розвідувальні органи України здійснюють добування, аналітичну обробку та надання в установленому порядку розвідувальної інформації про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій за межами України, а також здійснюють заходи безпосередньої протидії терористичним загрозам життю і здоров'ю громадян України, установам та об'єктам державної власності України в разі залучення розвідувальних органів України до участі в антитерористичних операціях за межами України [2]. При цьому увагу слід звернути на те, що вищезазначена норма вказаного законодавчого акта має назву «Повноваження суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом», проте в ній містяться положення, що визначають повноваження у сфері протидії тероризму Службою зовнішньої розвідки України. Враховуючи те, що ст. 4 (суб'єкти боротьби з тероризмом) Службу зовнішньої розвідки відносить до суб'єктів протидії тероризму, які лише в необхідних випадках залучаються до такої діяльності, ст. 5 зазначеного нормативно-правового акта

визначає повноваження даного органу вже серед суб'єктів, які мають безпосередній стосунок до протидії тероризму, положення Закону України «Про боротьбу з тероризмом» виглядають неузгодженими, а тому потребують змін. Так, на нашу думку, враховуючи важливість завдань, які виконує Служба зовнішньої розвідки України у сфері протидії тероризму, даний орган спеціального призначення необхідно віднести до суб'єктів, які безпосередньо здійснюють зазначену діяльність.

Останнім органом спеціального призначення – суб'єктом протидії тероризму в Україні – виступає Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Як і Службу зовнішньої розвідки України, вищенаведений орган спеціального призначення законодавство України відносить до суб'єктів, для яких протидія тероризму не є профільною діяльністю. При цьому, згідно зі ст. 2 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України спрямовує свою діяльність на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз та є складником сектору безпеки і оборони України.

Варто зазначити, що в структуру Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України входить, зокрема, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України – Адміністрація

Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – Адміністрація Держспецзв'язку України). Так, відповідно до Положення «Про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» [6], що затверджено Указом Президента України від 30 червня 2011 року № 717/2011, Адміністрація Держспецзв'язку України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування і забезпечення реалізації державної політики у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України.

Отже, Адміністрація Держспецзв'язку України, яка функціонує в структурі Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, виконує велику кількість завдань, спрямованих на протидію тероризму в Україні, а тому, на нашу думку, даний орган спеціального призначення логічно віднести до суб'єктів, які безпосередньо протидіють тероризму. Для цього необхідно внести відповідні зміни до ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

Список використаних джерел:

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
3. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14 квіт. 1999 р. № 379-99 – Офіційний вісник України. – 2010. – № 7. – Ст. 302.
4. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 4 бер. 1998 р. № 160-98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 236.
5. Про Службу зовнішньої розвідки України : Закон України від 1 груд. 2005 р. № 3160-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 8. – Ст. 94.
6. Про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : Указ Президента України від 30 черв. 2011 р. № 717/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 52. – Ст. 2068.

В статье к органам специального назначения в системе субъектов противодействия терроризму в Украине отнесены: Служба безопасности Украины, Управление государственной охраны Украины, Служба внешней разведки Украины, Государственная служба специальной связи и защиты информации Украины. Акцентировано внимание на том, что деятельность по противодействию терроризму для указанных органов может быть профильной. На основе действующей правовой базы определена роль органов специального назначения в системе субъектов противодействия терроризму в Украине.

Ключевые слова: противодействие терроризму, субъект противодействия, орган специального назначения, нормативно-правовой акт, Служба безопасности Украины, Управление государственной охраны Украины, Служба внешней разведки Украины, Государственная служба специальной связи и защиты информации Украины.

In the article the bodies of special purpose entities in the system of combating terrorism in Ukraine include: Security Service of Ukraine, the State Guard of Ukraine, the Foreign Intelligence Service of Ukraine, State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine. The attention that activity on combating terrorism to these bodies can be profile. Based on the current legal framework defines the role of special purpose entities in the system of combating terrorism in Ukraine.

Key words: counter-terrorism, counter subject, body of special purpose, legal act, the Security Service of Ukraine, the State Guard of Ukraine, the Foreign Intelligence Service of Ukraine, State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine.

